

AVROTROS en Het Concertgebouw presenteren

Het Zondagochtend Concert

28 januari 2024 - Grote Zaal - 11.00 uur

Het Zondagochtend Concert 30 jaar!

Lahti Symphony Orchestra

Dalia Stasevska, dirigent

Leila Josefowicz, viool

Igor Stravinsky

1882-1971

Vioolconcert in D

Toccata

Aria I

Aria II

Capriccio

Jean Sibelius

1865-1957

Symfonie nr. 5 in Es, op. 82

Tempo molto moderato - Allegro moderato - Presto

Andante mosso, quasi allegretto

Allegro molto

ONTDEK MEER

Op concertgebouw.nl/ontdek gaat een wereld voor u open. U vindt er video's, interviews, verhalen, podcasts, concertregistraties en nog veel meer.

Verwacht in Het Zondagochtend Concert

4 feb - Grote Zaal

Brahms' Pianoconcert nr. 2 door Hannes Minnaar

11 feb - Grote Zaal

Haydns *Symfonie nr. 39* en Till Fellner speelt Beethovens

Pianoconcert nr. 3

3 mrt - Grote Zaal

Holland Baroque: Bach fris en eigenzinnig

10 mrt - Grote Zaal

Alina Ibragimova speelt Sibelius' *Vioolconcert*

Zien we u binnenkort weer terug op zondagochtend?

De volledige concertagenda vindt u op concertgebouw.nl/zondag.

Deel uw zondagochtendgevoel op X (Twitter) #hetzondagochtendgevoel.

Het Zondagochtend Concert wordt
elke week door AVROTROS rechtstreeks
uitgezonden op NPO Klassiek.

Natuurlijk heeft Leila Josefowicz de grote klassiek-romantische vioolconcerten op haar repertoire. Maar haar passie is het modernere werk. Zo besteedde de Amerikaans-Canadese violist in de afgelopen jaren verdiende aandacht aan stukken van moderne meesters als John Adams, Esa-Pekka Salonen en Oliver Knussen. Maar ze speelt dus ook Bach, Beethoven en Brahms. Die Bach-expertise komt goed van pas in Igor Stravinsky's *Vioolconcert in D*. Dit werk uit 1931 kan onderhand bijna klassiek genoemd worden, maar klinkt nog altijd aangenaam modern – ook al had de componist zijn vroegere 'wilde' imago afgeschud. Aangezien hij nooit eerder zo specifiek voor viool had gecomponeerd trad Stravinsky hier buiten zijn comfortzone. Het resulteerde in een experimentele en hoogst ongewone solopartij die destijds op het randje van onspeelbaarheid balanceerde – en dus volkomen origineel was. Het knerpande akkoord waarmee het stuk begint is een typisch voorbeeld. Samuel Doesjkin, de violist voor wie het gecomponeerd is, keek er aanvankelijk raar tegenaan, maar merkte dat het nét kon. En daarmee was weer een nieuwe norm voor vioolspel gesteld. Dit beginakkoord is een soort motto van het hele concert. Alle vier delen beginnen ermee,

maar steeds volgt een ander 'verhaal'; ook de twee middendelen, beide als 'Aria' betiteld, verschillen sterk van karakter. Toch vormen ze een eenheid, alleen al door Stravinsky's prikkelende harmonieën en puntige ritmes. Geen moment lijkt dit werk op de smeugige, pompeuze stijl van de romantische vioolconcerten uit de negentiende eeuw. Stravinsky greep verder terug: zijn voorbeelden waren componisten uit de barok, voor wie muziek eerder een abstract lijnenspel was dan een dagboek vol emotionele uitbarstingen. De solist gaat dan ook geen heroïsche krachtmeting met het orkest aan, zoals in de beroemde vioolconcerten van Tsjajkovski of Bruch; alles draait om samenspel, iets wat Stravinsky overnam van zijn grote inspirator Bach. Maar hoe 'ouderwets' Stravinsky's voorbeelden ook waren, zo 'n messcherp, dissonant *Vioolconcert* had alleen maar in de twintigste eeuw geschreven kunnen worden.

Bach-schennis?

De eerste uitvoering had bijna plaatsgevonden in het Amsterdamse Concertgebouw – er bestaat een rekening van het Doelen Hotel waarop Stravinsky schetsjes van het stuk had gemaakt – maar een Berlijns radio-orkest gaf uiteindelijk de première, met groot

succes. En natuurlijk stonden er ook nazi-journalisten klaar om er de vloer mee aan te vegen. Stravinsky's *Vioolconcert*, schreef één van hen, was 'Bach-schennis die onder een Frans vernisje de onbeschaafdheid van half-Aziatische instincten verraadt.' Oftewel: iets wat je niet begrijpt trap je de grond in. En op dit concert horen we dat die strategie niet heeft gewerkt.

Ruimtelijkheid

Dalia Stasevska is chef-dirigent van het Finse Lahti Symphony Orchestra en tevens gastdirigent bij het symfonieorkest van de BBC. Met Jean Sibelius, Finlands nationale componist, heeft ze een speciale band. Ze leidt het Internationale Sibelius Festival in Lahti en is gehuwd met – jawel – Sibelius' achterkleinzoon. De grootmeester zelf had zich geen beter beheer van zijn muzikale nalatenschap kunnen wensen. Sibelius dirigeren verlangt een bijzonder inlevingsgevoel en het suggereren van ruimtelijkheid. De Finse natuur was voor de componist een belangrijke inspiratiebron. De symfonieën roepen dan ook altijd weer beelden op van uitgestrekte vlakten en eenzame bossen – met soms een overvliegende groep kraanvogels of zwanen. Hun roep wordt door Sibelius in diverse werken geïmiteerd.

Hernieuwde levenslust

Sibelius' *Vijfde symfonie in Es* ontstond in de nasleep van een diepe crisis. Er was recentelijk een keeltumor verwijderd. Het leven zonder drank en sigaretten deprimeerde de genezen verklaarde componist enorm. Even leek de *Vijfde symfonie* net zo zwartgallig te worden als de *Vierde*. Het compositieproces fleurde hem evenwel op; het resultaat is een fraai staaltje hernieuwde levenslust. 'Het was alsof God stukjes mozaïek over de hemelrand naar beneden gooide en mij vroeg het patroon te leggen', schreef Sibelius in zijn dagboek. Hij had ideeën genoeg, maar wist ook dat zijn laatromantische stijl onderhand uit de mode raakte. Het kostte hem vijf jaar om de puzzel te leggen. De *Vijfde symfonie* zit vol vertrouwde Sibelius-elementen – imposante koperfanfares, vogelachtige houtblazerspartijen – maar de 'verteltrant' is nieuw. In plaats van terugkerende thema's hoor je veelal korte motiefjes die zich spontaan lijken voort te planten: elk gegeven klinkt als een onvermijdelijk vervolg op het voorgaande. In het slotdeel monden ze uit in een typische Sibelius-climax, waarin koperblazers als een machtige groep kraanvogels het klanklandschap domineren.

Michiel Cleij